

ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПІВНІЧНО-АТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація: проаналізовано історію створення та розвитку Північноатлантичного альянсу та визначено процеси налагодження та розвитку механізмів співпраці між країнами-членами в політичній, військовій, економічній та гуманітарній сферах.

Ключові слова: Альянс, НАТО, ООН, безпека, угода, співробітництво, партнерство

Abstract: The history of the creation and development of the North Atlantic Alliance is analyzed and the processes of establishing and developing mechanisms of cooperation between member states in political, military, economic and humanitarian spheres are identified.

Keywords: Alliance, NATO, UN, security, agreement, cooperation, partnership

Вступ

Підписання Північноатлантичної угоди і створення Альянсу безпосередньо пов'язані з подіями, що відбувалися у світі після Другої світової війни. Загроза післявоєнного реваншизму в Німеччині, а згодом і агресивна політика СРСР спонукали європейські країни і США шукати нової архітектури європейської безпеки. НАТО народилася як результат нездатності ООН того часу забезпечити мир у світі, тоді, коли СРСР забороняв багато постанов Раді безпеки цієї організації.

Історія розвитку і трансформації Альянсу

Історія Північноатлантичного альянсу поділяється на низку періодів, чітке датування яких має умовний характер, оскільки процеси налагодження та розвитку механізмів співпраці між країнами-членами в політичній, військовій, економічній та гуманітарній сферах не завжди чітко збігаються.

Вихідна ідея створення ефективної системи євроатлантичної безпеки полягала у поєднанні збільшення військової потужності з економічним піднесенням європейських країн.

Перемовини велися з липня 1948 до лютого 1949 року. 18 березня 1949 року текст Північноатлантичного договору було опубліковано.

Підписання договору відбулося 4 квітня 1949 року у Вашингтоні. Перші 12 держав, що підписали Північноатлантичний договір 4 квітня 1949, стали країнами-засновниками НАТО (Бельгія, Велика Британія, Данія, Канада, Норвегія, Португалія, США, Франція, Італія, Люксембург, Нідерланди, Ісландія) [1].

У січні 1950 року президент США Гаррі Трумен затвердив план об'єднаної системи оборони Північноатлантичного регіону, який містив конкретні заходи, спрямовані на формування необхідних військових структур та джерела їх фінансування. 1 квітня 1950 року був прийнятий перший чотирирічний План колективної оборони НАТО. До 1955 року за Північноатлантичним альянсом остаточно закріпилася домінуюча роль у системі європейської безпеки.

Наступний період (1956 – 1967 роки) характеризується розвитком політичних консультацій між країнами-членами з усього спектра питань щодо відносин між Сходом і Заходом. Таким чином формувався основний принцип прийняття рішень в Альянсі — шляхом консенсусу, способу прийняття рішень, які безперечно є дійсно спільними і водночас враховують специфіку позицій кожної держави-члена організації [2].

Новий період розвитку НАТО розпочався у грудні 1967 року після схвалення Північноатлантичною радою доповіді бельгійського міністра закордонних справ П'єра Армеля «Про майбутні завдання альянсу». Доктрина проголошувала два основних принципи діяльності НАТО: оборона, тобто нарощування військового потенціалу блоку, і розрядка — проведення політики пом'якшення напруженості на Європейському континенті.

Альянс зміцнив позиції в Європі після вступу до нього в 1982 році Іспанії.

Важливе значення мало і бажання країн-членів зберегти спільний цивілізаційний простір. НАТО вступив у новий етап своєї історії [3].

Однією з найважливіших ініціатив Альянсу стала програма «Партнерство заради миру» започаткована на Брюссельському саміті НАТО 1994 року. Програма проголошувала завдання формування нових відносин безпеки між Північноатлантичним союзом та його партнерами у справі миру. За три роки учасниками «Партнерства заради миру» стали 27 держав Європи і Азії. Однією з перших серед них була Україна, яка приєдналася до програми вже в лютому 1994 року. Ще одним важливим напрямом у діяльності НАТО став розвиток так званого «Середземноморського діалогу».

Важливе значення для ефективності та вагомості програми «Партнерства заради миру» мало приєднання до неї у червні 1994 року Російської Федерації, адже, на думку лідерів НАТО, створення заснованої на співпраці нової архітектури європейської безпеки потребувало активної участі Росії.

Агресія Росії проти України у 2014 році, на думку українських науковців, виявила слабкі місця в системі оборони Альянсу на Сході Європи і спонукає до застосування невідкладних військових та політичних заходів. Російська Федерація припинила бути партнером НАТО і розглядається нині як противник. США змушені повернути зовнішньополітичну увагу до Європи і знов починають відігравати роль як один з важливих чинників європейської безпеки. Розклад сил сьогодні є іншим: нині агресія Росії спрямована на країни Центрально-східної Європи та Балтії, що зараз є членами ЄС та НАТО, і на низку пострадянських країн, що з 1990-х років опинилися в сірій зоні безпеки — Грузію, Молдову і Україну. Дії Росії змусили НАТО мобілізуватися і переосмислити свою стратегію.

10 березня 2018 року НАТО визнало за Україною статус країни-аспіранта на шляху до приєднання до альянсу [4].

Висновки

Підписання Північноатлантичної угоди і створення Альянсу безпосередньо пов'язані з подіями, що відбувалися у світі після Другої світової війни.

Північноатлантичний альянс відіграє активну і провідну роль у гарантуванні миру і безпеки на міжнародній арені. Тривалий час НАТО вдавалося підтримувати мир і безпеку європейських країн виключно політико-дипломатичними шляхами.

Співробітництво НАТО з Україною має вагоме значення для гарантування миру і стабільності на євроатлантичному просторі. Географічно Україна посідає ключове місце на перетині Східної та Західної Європи, має спільний кордон з чотирма країнами НАТО – Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією.

Не зважаючи на те, що через власний позаблоковий статус Україна не може розраховувати на повноцінну політичну підтримку і військову допомогу з боку Альянсу, вона продовжує підтримувати тісні зв'язки з НАТО. Україна залишається єдиною країною-партнером, яка бере участь у чотирьох з п'яти операцій під проводом НАТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Виникнення та еволюція Північно-атлантичного альянсу (НАТО) [Електронний ресурс] <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/> – 2020 – Режим доступу до ресурсу: <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/txt/05.html> – Назва з екрану.
2. НАТО [Електронний ресурс] <https://uk.wikipedia.org/> – 2020 – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%9E> – Назва з екрану.
3. Передумови, історія виникнення та розвиток НАТО «Партнерство заради миру» [Електронний ресурс] <http://osvita.ua/> – 2019 – Режим доступу до ресурсу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/16526/> – Назва з екрану.
4. Північно-атлантичний альянс [Електронний ресурс] <http://resource.history.org.ua/> – 2018 – Режим доступу до ресурсу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Pivnichno_Atlantychnyj – Назва з екрану.
5. Корнієнко В. О., Денисюк С. Г. Формування європейської ідентичності: аргументи для України. Політологічний вісник. Вип. 80. Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка, 2018. С. 20-35.

Козак Діана Олегівна – студентка групи УБ-176, Факультет менеджменту і інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: fm.ub17b.kozak@gmail.com

Науковий керівник: **Корнієнко Валерій Олександрович** – кандидат історичних наук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, академік Української Академії політичних наук, e-mail: valkorney1958@gmail.com.

Kozak Diana O. - student of UB-17b group, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: fm.ub17b.kozak@gmail.com

Scientific supervisor: **Valeriy Aleksandrovich Kornienko** – candidate of historical sciences, doctor of political sciences, professor, head of the department of social and political sciences, academician of the Ukrainian Academy of Political Sciences, e-mail: valkorney1958@gmail.com.